

# Uloga odgojitelja u procesu djetetova prelaska iz vrtića u školu

---

Vulić, Ella

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:404533>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU**

**UČITELJSKI FAKULTET**

**ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**ELLA VULIĆ**

**ZAVRŠNI RAD**

**ULOGA ODGOJITELJA U PROCESU DJETETOVA  
PRELASKA IZ VRTIĆA U ŠKOLU**

**Čakovec, rujan 2020.**

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU**  
**UČITELJSKI FAKULTET**  
**ODGOJITELJSKI STUDIJ**  
**(ČAKOVEC)**

**PREDMET: PROCESI TRANZICIJE IZ USTANOVA RANOG I  
PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U OSNOVNU ŠKOLU**

**ZAVRŠNI RAD**

Ime i prezime pristupnika: Ella Vulić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: ULOGA ODGOJITELJA U DJETETOVOM PRELASKU IZ  
VRTIĆA U ŠKOLU

MENTOR: doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

**Čakovec, rujan 2020.**

## SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
ABSTRACT .....	5
1. UVOD .....	6
2. ODGOJ I OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ .....	7
2. 1. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj .....	7
2. 2. Osnovnoškolsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj.....	8
3. USTANOVE RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ .....	9
4. PROCES PRELASKA IZ DJEČJEG VRTIĆA U OSNOVNU ŠKOLU.....	11
4. 1. Uloga obitelji .....	11
4. 2. Uloga škole .....	12
4. 3. Suradnja vrtića, škole i obitelji .....	13
4. 4. Uloga djeteta.....	14
5. ULOGA ODGOJITELJA U DJETETOVU PRELASKU IZ VRTIĆA U ŠKOLU .....	16
5. 1. Podrška u izgradnji pozitivne slike o sebi .....	20
5. 2. Informiranje .....	21
5. 3. Dokumentiranje dječjeg razvoja .....	21
5. 4. Umrežavanje djece .....	22
5. 5. Uključivanje roditelja .....	23
5. 6. Suradnja s osnovnom školom .....	23
6. EUROPSKI PRIMJER PRIJELAZA.....	25
6. 1. Uloga odgojitelja i učitelja .....	27
7. ZAKLJUČAK .....	29
LITERATURA.....	30
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA .....	32
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA .....	33

## SAŽETAK

Prvi dan škole veliki je dan u životu djeteta predškolske dobi. Za djecu je u potpunosti prirodno da se vesele novim iskustvima, veselo biraju pernice i školske torbe, traže nove papuče za školske hodnike te se vesele danima koji slijede u školskim klupama. No, te školske klupe mogu isto tako u djetetu izazivati i stres. Pitanja poput stalnog sjedenja, odlaska na toalet, teške školske torbe te osjećaj za gubitkom slobode i samostalnosti samo su neki od onih koja muče buduće školarce. Kada nastupe situacije u kojima si ne mogu sami pomoći, djeca se okreću odraslima za pomoć. Roditelji, iako uzbuđeni zbog nove stepenice na koju će njihovo dijete stati, mogu se pitati često jesu li dovoljno spremni za novu stepenicu u životu njihova djeteta, te jesu li učinili sve kako bi njihovo dijete bilo spremno, što je također, i kod roditelja može izazvati stres i tjeskobu. Stavovi i iskustva roditelja prenose se na dijete, stoga je važno da kada govore o svojim stavovima i iskustvima, roditelji govore u pozitivnom tonu.

Odgojitelj je osoba koja aktivno sudjeluje u djetetovu životu provedenom u dječjem vrtiću. Jedna od njegovih uloga je da dijete priuči socijalizaciji, razvijanju empatije, da ga nauči kako da izrazi svoje emocije i osjećaje, da nauče čekati i dijeliti sa svojim vršnjacima iz skupine.

U ovom radu baviti ću se pitanjem uloge odgojitelja u procesu djetetova prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. Govoriti ću o postupcima prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu te o odgojiteljevoj ulozi u njima. U drugom dijelu navesti ću one primjere za koje smatram da su primjeri dobre prakse, a dolaze iz europskih zemalja.

Ključne riječi: dijete, roditelj, odgojitelj, učitelj, partnerstvo, tranzicija

## **ABSTRACT**

The first day of school is a big day in the life of a preschooler. It is completely natural for children to look forward to new experiences, cheerfully choose pencil cases and school bags, shop for new slippers for school hallways and to look forward to the days that follow in school desks. No, these school desks can also cause a child stress. Issues such as constant sitting, going to the toilet, heavy school bags and the feeling of losing freedom and independence are just some of the ones that plague future schoolchildren. When it comes to situations in which they cannot help themselves, children turn to adults for help. Parents, although excited about the new step their child will take, may often wonder if they are ready enough for a new step in their child's life, and if they have done everything to make their child ready, which can also cause stress and anxiety. Parents' attitudes and experiences are passed on to the child, so it is important that when they talk about their attitudes and experiences, parents speak in a positive tone.

An educator is a person who actively participates in a child's life spent in kindergarten. One of his roles is to teach the child socialization, to develop empathy, to teach child how to express his emotions and feelings, to teach child to wait and share with his friends from the group.

In this paper, I will address the issue of the role of educator in the process of a child's transition from kindergarten to primary school. I will talk about the procedures for the transition from kindergarten to primary school and the educator's role in them. In the second part, I will list those examples that I consider to be examples of good practice and come from European countries.

Key words: child, parent, educator, teacher, partnership, transition

## 1. UVOD

Odrastanje je sastavni dio ljudskog života. Ono dolazi kao posljedica razvijanja pojedinca, a sa sobom može donijeti i teret straha izlaženja iz zone komfora te strah od nepoznatog. Djetetova tranzicija iz vrtića u školu izaziva u djetetu veliko uzbuđenje, ali može izazvati i stres. Ne izaziva ga samo kod djeteta, već i kod roditelja. U modernom društvu, sve je veći fenomen što ranijeg ulaska djeteta u odgojno – obrazovnu ustanovu, neka ulaze u vrlo ranoj dobi od godinu i pol do dvije, dok neka pravi smisao odgojno – obrazovne ustanove upoznaju tek u predškolskoj dobi. U vrtiću djeca uče o suradnji s drugom djecom, socijalizaciji, kako poštivati sebe i druge, kako prepoznati i preživjeti emocije, a najviše vremena provode u najvažnijoj dječjoj aktivnosti – igri.

Igrom uče, a da to ni ne znaju – strpljenju, empatiji, čekanju na red, dijeljenju s drugima, upoznaju se s pravilima i njihovim poštivanjem. Pravila za njih ne postoje samo u igri, već i u životu koji žive svakodnevno. Ona su temelj za život u primarnom sustavu obrazovanja koji za njih tek slijedi. U taj primarni sustav obrazovanja djeca nose svoj imaginarni ruksak koji su napunili tijekom boravka u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Nisu ga napunili sami, već uz pomoć roditelja, odgojitelja, svojih prijatelja i okoline.

Pripremanje za školu za djecu počinje puno ranije od predškole, ono počinje od dana kada dijete kroči u vrtić i traje do onog dana kada dijete iz njega ne izađe. Na odgojitelju je veliki posao, dijete bi trebao spremati za život, a ne samo za školu. Kod prelaska u školu, biti mu podrška, ohrabrenje i dati mu vjeru u sebe da je spremno napraviti taj veliki slijedeći korak koji ga čeka. Uz suradnju s roditeljima, koji će djetetu s puno ljubavi, pohvalnom njegovu truda i samostalnog rada, motivirati dijete za daljnje uspjehe.

## **2. ODGOJ I OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ**

### **2. 1. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj**

Sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj sastoji se od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osnovnog obrazovanja, srednjeg obrazovanja te visokog obrazovanja. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj obuhvaća odgoj, obrazovanje i skrb o djeci predškolske dobi, a ostvaruje se programima odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi za djecu od šest mjeseci do polaska u školu (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, 2008, 2017).

Nacionalni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te kurikulum dječjeg vrtića temelji su na kojem se ostvaruje odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi. Nacionalni kurikulum (2014) utvrđuje vrijednosti, načela, općeobrazovne ciljeve i sadržaje svih aktivnosti i programa, pristupe i načine rada s djecom rane i predškolske dobi, odgojno – obrazovne ciljeve po područjima razvoja djece i njihovim kompetencijama te vrednovanje.

Pohađanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja nije obavezno. Obavezno je pohađanje programa predškole koji traje ukupno 250 sati godišnje. Pohađanje programa predškole namijenjeno je djeci koja nisu polaznici redovitog programa dječjeg vrtića u skladu s organizacijom programa rada odgojno – obrazovne ustanove. Program predškole može se u iznimnim situacijama provoditi i s manjim brojem sati (ali ne manjim od 150 sati) te je besplatan za sve roditelje čija su djeca u godini dana prije polaska u osnovnu školu uključena u taj program (Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, 2014).

Prva zajednica kojoj dijete pripada jest obitelj. Unutar obitelji dijete uči kako funkcionira svijet oko njega, kako komunicirati, pravila ponašanja, kako raspoznati dobro od lošega. Funkcioniranje u obitelji temelj je za ono što u djetetovu životu slijedi. Druga zajednica kojoj dijete pripada jest upravo ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja – vrtić. Vrtić ima ulogu socijalizacije djeteta. Tamo djeca kroz igru usvajaju znanja, pravila ponašanja, nauče se strpljivosti, čekanju na red, poštivanju individua u zajednici kojom su okruženi.



## **2. 2. Osnovnoškolsko obrazovanje u Republici Hrvatskoj**

Ustav Republike Hrvatske (2010) u članku 66. nalaže da je obrazovanje u Republici Hrvatskoj svakomu dostupno, pod jednakim uvjetima, u skladu s njegovim sposobnostima. Obvezno obrazovanje je besplatno u skladu sa zakonom.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008, 2017) određuje ciljeve odgoja i obrazovanja u školama, a to su: osigurati sustavan način podučavanja učenika, poticati i unapređivati njihov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njihovim sposobnostima, razvijati učenicima svijest o nacionalno pripadnosti, očuvanju povijesno - kulturne baštine i nacionalnog identiteta, odgajati i obrazovati učenike u skladu s općom kulturnim i civilizacijskim vrijednostima, ljudskim pravima i pravima djece, osposobiti ih za življenje u multikulturalnom svijetu, za poštivanje različitosti i toleranciju te za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom društvu, osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i stručnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivom društveno – kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišta, osposobiti učenike za cjeloživotno učenje.

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole, obvezno je za svu djecu u pravilu od šeste do petnaeste godine života. U prvi razred obaveznog osnovnog obrazovanja upisuju se djeca koja do 1. travnja tekuće godine imaju navršenih šest godina života (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, 2008, 2017).

U Republici Hrvatskoj sistem primarnog obrazovanja te sistem ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja bitno se razlikuju. U dječjem vrtiću naglasak je stavljen na djetetovu samostalnost. Potiče se osjećaj samostalnosti, uči ih se da sve što mogu učiniti sami, učine, ali i da pomažu mlađima od sebe. Dolaskom u školu, bitno se mijenja identitet djece. Kako navode autorice Visković i Višnjić Jevtić (2019), u vrtiću su bili najstariji, a u školu su najmlađi. Iako polazak u školu na neki način ograničava slobodu djeteta koje je imalo u predškolskom razdoblju, ono sa sobom nosi nova iskustva.

### **3. USTANOVE RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Život čovjeka koji je socijaliziran, koji prihvaća zakone, prava i obveze koje dolaze s njima, odgovornost je koja pripada državi. Institucionaliziranost osobe, njezino poštivanje i prihvaćanje funkcioniranja sistema u kojem živi, poštivanje zakona države, temeljna je zadaća društva u kojem pojedinac živi.

Dokumenti na koji uređuju ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj su Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju te Državni pedagoški standard kao dio sustava odgoja i obrazovanja te skrbi o djeci. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (2013) kaže da predškolski odgoj obuhvaća program odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi koji se ostvaruju u dječjim vrtićima. Dječji vrtići su javne ustanove koje djelatnost predškolskog odgoja obavljaju kao javnu službu.

U 3. članku Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (2013) stoji da se predškolski odgoj organizira i provodi za djecu od navršenih 6 mjeseci života do polaska u osnovnu školu. Predškolski odgoj ostvaruje se u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece te socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji. Dječji vrtić mogu osnivati: Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, vjerske zajednice, druge pravne i fizičke osobe.

Istim Zakonom uređeni su i programi koji se ostvaruju u dječjem vrtiću, a to su: redoviti programi njege, odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi djece rane i predškolske dobi koji su prilagođeni razvojnim potrebama djece te njihovim mogućnostima i sposobnostima, programi za djecu rane i predškolske dobi s teškoćama u razvoju, programi za darovitu djecu rane i predškolske dobi, programi na jeziku i pismu nacionalnih manjina, programi predškole, programi ranog učenja stranog jezika te drugi programi umjetničkog, kulturnog, vjerskog i sportskog sadržaja. U ostvarivanju tih programa, dječji vrtić je dužan stvarati primjerene uvjete za rast i razvoj svakog djeteta, dopunjavati obiteljski odgoj svojom otvorenosću uspostaviti djelatnu suradnju s roditeljima i neposrednim dječjim okruženjem.

Radno vrijeme dječjih vrtića mora biti usklađeno s potrebama djece i zaposlenih roditelja.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (2013) nalaže da poslove odgojitelja djece od navršenih šest mjeseci života do polaska u osnovnu školu može obavljati osoba koja je završila preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij odgovarajuće vrste, odnosno studij odgovarajuće vrste kojim je stečena viša stručna sprema u skladu s ranijim propisima, kao i osoba koja je završila sveučilišni diplomski studij ili specijalistički studij odgovarajuće vrste.

Državni pedagoški standard (2008) uređuje programe odgoja i naobrazbe te s obzirom na trajanje mogu biti: cjelodnevni u trajanju od 7 do 10 sati dnevno, poludnevni u trajanju od 4 do 6 sati dnevno, višednevni u trajanju od jednoga do 10 sada (programi izleta, ljetovanja i zimovanja) te programi u trajanju od 3 sata dnevno. Državni pedagoški standard također uređuje i mjerila za broj djece u skupinama. U odgojno – obrazovnoj skupini djece u redovitom programu u dobi: od navršenih šest mjeseci do navršenih 12 mjeseci može se uključiti najviše 5 djece, od 13 do 18 mjesec može se uključiti najviše 8 djece, od 19 do 24 mjeseca može se uključiti najviše 12 djece, u trećoj godini može se uključiti najviše 14 djece, u četvrtoj godini može se uključiti najviše 18 djece, u petoj godini može se uključiti najviše 20 djece, u šestoj godini može se uključiti najviše 23 djece, u sedmoj godini do polaska u školu može se uključiti najviše 25 djece. U mješovitoj odgojno-obrazovnoj skupini u redovitom programu u odgojno-obrazovnu skupinu djece u dobi od 1 do 2 godine može se uključiti najviše 10 djece, od 1 do 3 godine može se uključiti najviše 12 djece, od 3 godine do polaska u školu može se uključiti najviše 20 djece, od 4 godine do polaska u školu može se uključiti najviše 22 djece.

## **4. PROCES PRELASKA IZ DJEČJEG VRTIĆA U OSNOVNU ŠKOLU**

Proces promijene odgojno – obrazovnog okruženja iz obitelji u dječji vrtić i iz dječjeg vrtića u osnovnu školu tumači se kao prijelaz. Pretpostavlja vrijeme od prvog kontakta pojedinca s odgojno – obrazovnom sredinom pa do redovitog pohađanja te ustanove (Docket i Perry 2001, prema Visković i Višnjić Jevtić 2019).

Prijelazom dolazi do promijene svakodnevice djeteta. Mijenjaju se i osobe u njegovom životu. Ono se odvađa od njemu poznate svakodnevice i rutine te ulazi u novu, nepoznatu sredinu s novim i njemu nepoznatim osobama, obavezama i zadaćama.

Prijelazi se mogu tumačiti kao okomiti i vodoravni. Okomiti prijelazi podrazumijevaju prijelaz iz jedne odgojno obrazovne zajednice u drugu prema razinama: iz obitelji u dječji vrtić te iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. Vodoravni prijelazi podrazumijevaju prijelaz iz jedne u drugu odgojno – obrazovne zajednice iste razine, primjerice, kada dijete prelazi iz jednog dječjeg vrtića u drugi (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Prijelaz između odgojnih ustanova možemo tumačiti i kao izazov i kao prijetnju. Na njega treba gledati kao priliku za nova prijateljstva i nova iskustva učenja. Za velik broj djece, a često i za njihove roditelje, prijelaz je stresno iskustvo te se javlja nesigurnost i strah od nepoznatog (Griebel i Niesel, 2011, prema Visković i Višnjić Jevtić 2019).

Kako bismo kod djece, ali i kod roditelja, koji prolaze kroz proces prijelaza između dvije odgojno obrazovne ustanove suzbili stres o svemu ih moramo valjano i pravodobno informirati, poticati zajedničko učenje, a to može doprinijeti razumijevanju i osnaživanju svih dionika procesa (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

### **4. 1. Uloga obitelji**

Obitelj kao društvena, etička i odgojna zajednica ima primarnu zadaću odgojiti svoje dijete u duhu društvenih i etičkih vrijednosti i spoznaja do kojih je suvremeno društvo u svom povijesnom hodu doseglo. Funkcije, uloge i oblici obitelji su se kroz povijest mijenjale; međutim obitelj je uvijek ostala izvor i nositeljica života (Vukasović, 1994 prema Rosić i Zloković, 2003). Za većinu djece obitelj je prva i temeljna zajednica odrastanja, a uključivanje u institucionalni odgoj i obrazovanje najčešće je prvo odvajanje djeteta od obitelji (Visković, i Višnjić Jevtić, 2019).

Proces odgoja i obrazovanja djece i mladeži zajednička je skrb povjerena roditeljima i ustanovama odgoja i obrazovanja koji svoje djelovanje zasnivaju na osnovi Ustava i određenih zakonskih propisa (Rosić i Zloković, 2003).

Prvi dan škole stresan je i zbog načina kako roditelji vlastite strahove i tjeskobe vežu s ostavljanjem djeteta u novom okruženju. Često dobrobit djece ovisi i o tome projiciraju li roditelji na djecu negativne emocije vlastitog iskustva prvog dana škole (Plachcka, 2012, str 23).

Harris, Andrew i Goodall (2009 prema Visković i Višnjić Jevtić (2019)) opravdano se pitaju znaju li roditelji koliko su značajni u odgoju i obrazovanju svoje djece. Anagažiranost roditelja povezuju s akademskim postignućima djece, a odgovornost za poticanje roditelja vide kao obvezu učitelja i odgajatelja.

Započeta suradnja između predškolske ustanove upisom djeteta u osnovnu, a kasnije i u srednju školu, dobiva novu kvalitetu i druge obaveze. Uloga roditelja jest da bude dobro informiran o radu i životu škole te da u ostvarivanju njenih zadaća optimalno pomagati, surađivati, participirati i prezentirati javnosti njeno djelovanje (Rosić i Zloković, 2003).

## **4. 2. Uloga škole**

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008, 2017) uređena je djelatnost osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja u javnim ustanovama, a polazi od toga da je osnovnoškolski odgoj i obrazovanje obvezno za sve učenike u Republici Hrvatskoj.

Škola je profesionalna ustanova društva koja se brine da svaki čovjek dobije onaj minimum obrazovanja bez kojeg ne bi mogao živjeti, raditi i stvarati. Kao odgojna sredina pojavljuje se kao suradnik u ravnopravnom razvoju osobnosti djeteta, a kako bi to bilo moguće od ključne je važnosti uspostavljanje suradničke komunikacije između učitelja i roditelja. Važno je da učitelji prihvate stavove roditelja, da probleme koje im roditelj iznosi mogu sagledati i iz cipela roditelja te da respektira njihova saznanja o vlastitoj djeci kao i njihove odgojne postupke. Učitelj, kao osoba koja posjeduje stručna znanja i sposobnosti, mora prihvatiti činjenicu da i roditelji kao laici mogu dati vrijedne ideje s obzirom na pitanje odgoja (Rosić i Zloković, 2003).

Radne obaveze učitelja determinirane su Pravilnikom o tjednim radnim obavezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (2014). Obuhvaćaju i poslove vezane za upis djece u prvi razred osnovne škole, ali ti poslovi nisu diferencirani (Visković, Višnjić Jevtić, 2019).

Kako učiteljeve zadaće u procesu nisu jasno istaknute, one ostaju na njihov izbor, ali ne postaju njihova obaveza. Iako nema zakonskih odredbi učiteljeve uloge u sudjelovanju u procesu prijelaza iz vrtića u školu, njihova uloga i dalje ostaje neosporno velika. Učitelji bi trebali težiti tome da budu fleksibilni, otvoreni i da pokušaju shvatiti dijete u tranziciji i dati sve od sebe kako bi mu samu tranziciju olakšali. Veliku ulogu igra i sama suradnja obitelji, vrtića i škole prilikom koje dolazi do razmijene korisnih informacija koje pomažu sudionicima tranzicije da premoste izazove tranzicije.

#### **4. 3. Suradnja vrtića, škole i obitelji**

Suradnja stručnjaka praktičara u dječjem vrtiću i osnovnoj školi (odgojitelja, učitelja i stručnih suradnika) nije zakonski utvrđena. U praksi je prepoznata kao izdvojena inicijativa pojedinca temeljena na osobnom poznanstvu. No, međusobno informiranje može biti tumačeno i kao dobrobit djece, što upućuje na potrebu međusobne suradnje i partnerstva koje uključuje i roditelje. Opravdano je zato, uz profesionalni pristup, zagovarati međusobno, stručno opravdano umrežavanje (Visković, Višnjić Jevtić, 2019).

Odgojitelji su ti koji su u prilici da dijete dobro upoznaju kroz različite svakodnevne aktivnosti u kojima ono sudjeluje. Dobrom suradnjom obitelji i odgojitelja obiteljski odgoj se želi približiti institucionaliziranom i obrnuto jer se jedino tako mogu dosljedno ostvarivati ciljevi i zadaci suvremenog predškolskog odgoja koji utječu na normalan i cjelokupan razvoj djeteta (Rosić i Zloković, 2003).

Autorice Jurčević Lozančić i Basta (2017) također prepoznaju važnost partnerstva sudionika procesa prijelaza, te naglašavaju kako je partnerstvo s roditeljima put osiguravanja kontinuiteta suradnje vrtića i škole. Obveza je svakog odgojitelja i učitelja inicirati suradnju s roditeljima koja će roditeljima omogućiti aktivno uključivanje i djelovanje u životu i radu odgojno-obrazovne ustanove. Partnerska suradnja podrazumijeva ravnopravni odnos u procesu planiranja, realizacije i evaluacije, a odvija se u određenom prostornom i vremenskom kontekstu odgojno-obrazovne ustanove. Suradnja roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika treba započeti u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, te se nastaviti dalje razvijati tijekom daljnjeg školovanja djeteta, uz stalnu brigu o djetetovom cjelokupnom razvoju i postizanju optimalnih rezultata na dugoročnoj razini.

Kako bi međusobna suradnja bila uspješna, potrebno je da škola i obitelj međusobno jačaju autoritete. To znači da roditelji moraju podupirati škole i učitelja, a isto tako učitelj i škola moraju podupirati autoritet roditelja. Tako plansko međusobno surađivanje barem će djelomično pomoći da ne opada autoritet obitelji i škole što inače vrlo otežava odgojni rad s mladim ljudima (Rosić i Zloković, 2003).

Suradnički je odnos između roditelja i učitelja onaj u kojemu su roditelji i odgajatelji (Maleš, 1994, prema Rosić, Zloković, 2003):

- jednaki, tj. jedni prema drugima se odnose kao kolege ili istomišljenici, dijeleći informacije, obveze i ciljeve vezane uz odgoj djeteta
- aktivni, tj. obje strane imaju aktivnu ulogu u poticanju dječjeg razvoja
- odgovorni, tj. obje strane imaju određena prava, ali i dužnosti

#### **4. 4. Uloga djeteta**

Brojna istraživanja odgojno – obrazovnog procesa i mišljenja dionika tog procesa često ignoriraju percepciju i mišljenje djece. Djecu doživljavaju kao odgajanike, zagovaraju koncept poučavanja i priklanjaju se stavu o potrebnom fundusu znanja. Koncept poučavanja izbjegava kritičko preispitivanje javnih obrazovnih politika, prakse i implicitne pedagogije pojedinca. To vodi, otvorenom i/ili latentnom, neprihvatanju i nerazumijevanju dječje perspektive (Visković i Višnjić Jevtić, 2019., str. 41).

Spremnost za školu ne podrazumijeva samo konkretna akademska znanja, sposobnosti i vještine djeteta. Autorica Miljak (1996, prema Somolanji Tokić i Kretić Majer, 2015) prepoznaje odgojitelja/učitelja kao osobu koja potiče djetetov cjelovit razvoj, odnosno poznaje dijete i priznaje njegovo iskustvo. Dobrom komunikacijom može se ostvariti nadopunjavanje vije odgojno – obrazovne ustanove, međutim pri tome dijete najčešće ostane zanemareno. Tako bitne informacije o djetetu prikupljaju svi osim djeteta samog, a od djeteta se očekuje samo prezentacija stečenih znanja i vještina. Na taj način odrasli mijenjaju ulogu djeteta, ono nije aktivni sudionik prijelaza, već je objekt koji drugi procjenjuju i nema slobodu biti akter vlastitog učenja.

Promijene koje se događaju tijekom procesa prijelaza iz perspektive djeteta mogu se promatrati na tri razine: individualna razina, razina socijalnih odnosa i razina okruženja (Griebel i Niesel,

2009, prema Somolanji Tokić i Kretić Majer, 2015). Promjena djetetova identiteta radi prihvaćanja novih uloga odigrava se na individualnoj razini, a bitna predispozicija prihvaćanja nove uloge jest socijalna kompetencija – djetetova sposobnost reguliranja emocija, tolerancija na frustraciju, sposobnost praćenja pravila i uputa te razvoj autonomije. Ono što će dijete posebice emocionalno doživjeti na razini socijalnih odnosa jest napuštanje odgojitelja te upoznavanje nove učiteljice, jednako kao i prekidanje prijateljstva stečenih u dječjem vrtiću te stvaranje novih u osnovnoj školi.

Na razini okruženja najočitija je promjena – različita je struktura prostora dječjeg vrtića i škole, sobe dnevnog obravka i učionice, različite su aktivnosti, rutine i pravila. U dječjem je vrtiću naglasak stavljen na poticanje razvoja samostalnosti u korištenju materijala, prostora i vremena, dok je u osnovnoj školi vrlo strukturirani sustav, stoga možemo reći a su i kurikularne promijene također vidljive. Bez obzira na prethodno stečena znanja i sposobnosti djeteta, nastavni plan isti je za svu djecu, pa će tako djeca „čitači“ ostati zanemareni radi nefleksibilnog plana i programa, jer kurikulum usmjeren na dijete u dječjem vrtiću, zamijenjuje kurikulum usmjeren na sadržaj u školi (Somolanji Tokić, Kretić Majer, 2015).

Autorica Bašić (2010, prema Visković i Višnjić Jevtić 2019), dvojeći o dječjoj neovisnosti i odgovornosti, naglašava odgovornost odraslih – roditelja i odgojitelja. Uzima dokumentiranje dječjeg razvoja kao oblik interpretiranja dječjih doživljaja te kao proces u kojemu kroz raspravu, preispitivanje dječjih pretpostavki te dijaloga mogu sudjelovati svi sudionici procesa jer te to optimalan način dječjeg učenja.

Zajedničkom analizom odrasli su usmjereni na dijete, na dobrobit djeteta, na njihov svijet ovdje i sada. To istodobno zahtjeva individualan pristup svakom djetetu, poštivanje i uvažavanje različitosti. Mannion (2007, prema Visković i Višnjić Jevtić 2019) zagovara istodobnu interaktivnu usmjerenost na djecu i odrasle što se kroz praksu prepoznaje po različitim ishodima djece u aktualnom kontekstu. Christensen i James (2008, prema Visković i Višnjić Jevtić 2019) prepoznaju povezanost načina na koji su djeca uključena u osobni odgoj i obrazovanje s iskustvom ishoda. Takav je pristup još jedan argument protiv normativnih procjena i mjerenja postignuća pojedinca u odnosu na očekivanja odraslih.



## **5. ULOGA ODGOJITELJA U DJETETOVU PRELASKU IZ VRTIĆA U ŠKOLU**

Prema Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (2008) odgojitelj je stručno osposobljena osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u svojoj odgojno-obrazovnoj skupini. On pravodobno planira, programira i vrednuje odgojno-obrazovni rad u dogovorenim razdobljima. Prikuplja, izrađuje i održava sredstva za rad s djecom te vodi brigu o estetskom i funkcionalnom uređenju prostora za izvođenje različitih aktivnosti. Radi na zadovoljenju svakidašnjih potreba djece i njihovih razvojnih zadaća te potiče razvoj svakoga djeteta prema njegovim sposobnostima. Vodi dokumentaciju o djeci i radu te zadovoljava stručne zahtjeve u organizaciji i unapređenju odgojno-obrazovnog procesa. Surađuje s roditeljima, stručnjacima i stručnim timom u dječjem vrtiću kao i s ostalim sudionicima u odgoju i naobrazbi djece predškolske dobi u lokalnoj zajednici. Odgovoran je za provedbu programa rada s djecom kao i za opremu i didaktička sredstva kojima se koristi u radu.

Kramer (1994., prema Šagud, 2005) navodi kvalitete koje mora imati dobar odgojitelj. Odgojitelj je opisan kao: 1. osoba koja kontinuirano uči i želi pronalaziti i provjeravati različite modele bez pretenzije da unaprijed ima odgovor na sva pitanja, želi istražiti ono što ne zna, 2. osoba s izraženom potrebom napredovanja u osobnom i profesionalnom smislu, 3. dobar promatrač i slušatelj djece, 4. poznavatelj sredine u kojoj radi sa svim socijalnim, kulturnim i ekonomskim različitostima, 5. poznavatelj zakonitosti djetetova rasta i razvoja uz prihvaćanje individualnih različitosti i kvaliteta, 6. poznavatelj procesa učenja predškolskog djeteta - različitih načina i intenziteta, 7. sklon postavljanju pitanja o motivima djece - zaključak ostavlja otvoren, ne žuri, istražuje, uzima u obzir mišljenje drugih, otvoren za riskantne ideje, za postavljanje pitanja, za istraživanja, 8. sposoban preuzeti rizik i ne opterećivati se unaprijed postavljenim planom, 9. spreman na kompromis, omogućuje improvizacije i kreativno izražavanje i 10. fleksibilan - sredinu organizira prema konkretnim potrebama i kontekst doživljava nepredvidljivim.

Odgojitelj je osoba koja je zadužena za odgoj djeteta, no ne bi bilo pošteno reći da je to posao kao i svaki drugi. Prema riječima autora Polića (1993), odgoj nije i ne može biti rad, jer je rad prisilna djelatnost prema zadanom obrascu, dok je istinski odgoj moguć samo kao djelatnost nošena stvaralačkom potrebom.

Demokratizacija društva bitno mijenja ulogu odgojitelja od izvršitelja programa i „prenositelja“ znanja do stvaratelja i interpretatora programa koji organizira okruženje i djetetovo učenje. Autorica Mlinarević (2000) govori o promjenama koje uvjetuju i novo shvaćanje odgojiteljeve kompetencije. Prema autorici, kompetencije koje odgojitelj posjeduje, omogućuju odgojitelju autonomno promišljanje odgojno – obrazovnih ciljeva, samostalni izbor i odluke o načinima ponašanja kao učinkovitiju komunikaciju s djetetom, roditeljima i suradnicima. U osnove odgojiteljeve stručne kompetencije tako pripada razumijevanje djetetova razvoja, uvažavanje njegovih potreba i mogućnost. Njoj pripada i sklop komunikacijsko – interakcijskih znanja i vještina.

Refleksivni je praktičar aktivan pojedinac koji istražuje rješenja i različite načine djelovanja kao odgovore na praktične probleme (Šagud, 2005). Kao temelj refleksije autorica navodi iskustvo, koje je individualno, što znači da je ono vrlo osobna interpretacija koja ovisi o vjerovanjima, osjećajima, znanju, vlastitim pretpostavkama, razumijevanju konteksta i odgovornosti za samoodređivanjem.

Refleksivna je praksa dio profesionalnog razvoja pojedinca. Neki od načina razvijanja profesionalnih kompetencija odgojitelja su sudjelovanje u akcijskim istraživanjima, da zadrži sposobnost konstantnog napredovanja i učenja, da reflektira vlastiti rad s djecom, procjeni učinkovitost vlastitog rada u suradnji s kolegama te da sudjeluje u pripremi budućih odgojitelja (Šagud, 2005).

Odgojitelji trebaju neprestano tragati za novim i inovativnim strategijama razumijevanja djeteta pristupajući svakom djetetu kao potencijalnoj darovitoj individui. Odgojitelj u ravnopravnoj komunikaciji s djetetom omogućava njegovo izražavanje vlastitih potencijala i aktivnosti. Socijalno okruženje čine odnosi i atmosfera, komunikacija svih sudionika odgojnih procesa, a promovira uspješnu komunikaciju, interakciju, toleranciju, međusobno razumijevanje, uvažavanja, spremnost na suradnju i igru (Medak, Mucić Šutić, 2017).

Autorica Slunjski (2003) ne dovodi u pitanje pedagoško i psihološko znanje odgojitelja, već navodi da u vrtićima rade profesionalni odgojitelji, a jedan od problema koji ističe jest problem neprimjerenog pristupa djeci. Odgojitelji su uvjerenju (zabludi) da rade upravo onako kako znaju da bi s djecom trebalo raditi, dok u praksi često rade potpuno različito od toga. Na odgojiteljima je velika odgovornost da razmatraju kvalitetu rada s djecom. Slunjski (2003) navodi kako se ta vještina ne može razviti pohađanjem stručnih (metodičkih) seminara ili

predavanja, već mora nužno započeti prepoznavanjem, otkrivanjem i osvještavanjem svojeg odgojnog pristupa, tj. stvarne kvalitete svog rada s djecom.

Posjet djece osnovnoj školi najučestaliji su i najmanje učinkovitiji postupci prijelaza. Djeca koja jednokratno i nepripremljeno posjete osnovnu školu mogu imati različite, često negativne, dojmove (primjerice, ožedne ili moraju na WC, ne znaju komu bi se obratili, pa se gubi usmjerenost na sam posjet (Visković i Višnjić Jevtić, 2019)). Iznošenjem konkretnih primjera iz vlastite prakse i zajednička rasprava o njima odgojiteljima može pomoći u izrađivanju boljeg razumijevanja kompetencija djece i redefiniranju vlastite uloge u poticanju njihova razvoja (Slunjski, 2012). Refleksija na napravljeno odgojiteljima daje priliku da uoče moguće raskorake u namjeravanim i ostvarenim koracima, daje im priliku za propitkivanje prakse, taženje za dubljeg smisla, te ako je potrebno – priliku za mijenjanje prakse.

Kako dijete provodi s njime puno vremena, odgojitelj postaje važna osoba u djetetovu životu. Od njega će dijete vrlo vjerojatno preuzeti obrasce ponašanja, osjet za dobro i loše, poštivati će autoritet odgojitelja, tražiti će od njega pomoć i utjehu ukoliko će mu biti potrebno.

No, osim emocionalne brige za dijete, odgojiteljeva je zadaća razvijanje djeteta. Autorica Slunjski (2003) tako navodi da odgajatelj mora dobro poznavati svako dijete ponaosob, dakle stvarne potrebe, interese i mogućnosti svakog djeteta, kako bi mu mogao omogućiti da svoje predispozicije aktualizira i „razvije se u ono što potencijalno jest“. Na neki način, odgojitelj bi trebao omogućiti svakom djetetu u vrtiću da se drugačije, na svoj način razvija i odgaja.

Jedna od većih uloga odgojitelja je uloga svojevrsnog „potpornja“ (scaffolding), tj. podurpiranje i pojačavanje dječjih sposobnosti. Scaffolding je takozvana uloga „skele“ u kojoj odgojitelj ne djeluje na dijete samo na izravan, neposredan način, to jest samo onda kad s djetetom ili malom skupinom djece ima zajedničku temu komunikacije i tako razmjenjuje značenja (Berk i Winsler, 1995., Katz i McMillan, 1999., Miljak 2001., prema Petrović Sočo 2007).

Autorica Slunjski također spominje termin „scaffolding“ kao oblik interakcije djeteta i odgojitelja u kojem odgojitelj nenametljivo podupire proces izgrađivanja novih znanja djeteta, ili, simbolički rečeno, djetetu postavlja skele za prijelaz na višu razinu razumijevanja. U tom smislu, uloga odgajatelja je „identificirati postignuća i interese djece i u skladu s tim osigurati sljedeće stepenice njihova učenja“ (Mathieson, 2005, 5 prema Slunjski 2011). Naime, scaffolding nije intervencija odgajatelja kojom on preuzima vodstvo (upravlja) nad aktivnošću djeteta ili u monopolizira, nego pažljivo promatra dijete, kako bi s njim ušao u interakciju i

ostvario dijalog (David i Powell, 2007, prema Slunjski 2011). Podlogu razvoja takvih kompetencija odgajatelja predstavlja umijeće istraživanja i razumijevanja djece i njihovih istraživačkih aktivnosti, jer primjerena podrška tim aktivnostima izravno ovisi o pravilnom dekodiranju njihova značenja tj. otkrivanje njihove unutarnje logike.

Kada govorimo o postupku prijelaza iz ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u ustanovu primarnog obrazovanja, sam proces prijelaza često znači prešutni stres koji mogu osjećati roditelji i djeca. Odgojiteljeva je uloga pokušati taj stres u očima djeteta, ali i roditelja ublažiti. No, kako se to moglo ostvariti, važna je suradnja između obitelji, vrtića i osnovne škole.

Odgojno – obrazovne ustanove i obitelj ne smiju se gledati kao neprijateljske skupine, od iznimne je važnosti njihovo zajedničko djelovanje. Te odgojne sredine nemaju isti odgojni učinak na dijete, a njihovi su utjecaji vrlo različiti i složeni. Stoga, mogli bismo reći da su oni međuzavisni, a njihova suradnja ostvaruje se različitim modelima suradnje u dvosmjernoj komunikaciji i ravnopravnim suradničkim odnosima (Rosić i Zloković, 2003).

Iako većina provedenih istraživanja upućuju na to da su djeca koja su bila uključena u predškolske ustanove na standardiziranim procjenama postižu bolje kognitivne rezultate od onih o kojima su skrbili samo roditelji, boravak djece u vrtiću ne treba gledati samo kao pripremu za školu. U vrtiću djeca izgrađuju svoj identitet, jačaju samopouzdanje i samopoštovanje, koriste različite i prihvaćaju nove oblike učenja, te razvijaju socio – emocionalne kompetencije. (Visković i Višnjić Jevtić, 2016).

Autorice Visković i Višnjić Jevtić (2019) navode postupke prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. Postupci prijelaza su izgrađivanje afirmativnog identiteta, informiranje, praćenje i dokumentiranje dječjeg razvoja, umrežavanje djece, uključivanje roditelja, suradnja s osnovnom školom te javni nastupi djece. Analizirajući navedene postupke prijelaza, moguće je zaključiti koja je uloga odgojitelja u svakom od njih. Ostvarujući te postupke, odgojitelj ostvaruje svoju ulogu u procesu prijelaza.

## **5. 1. Podrška u izgradnji pozitivne slike o sebi**

Polaskom u školu, dijete iza sebe ostavlja svoju poznatu okolinu, odgojitelje i djecu iz skupine s kojom je naviklo na rutinu i na sigurne odnose koje je imalo s njima. Promjena okruženja za dijete znači i mijenjanje svojeg identiteta. Oni koji su u vrtiću bili najveći i najstariji, sada su najmlađi s puno upitnika nad svojim glavama i puno novih situacija kojima se valja prilagoditi.

Prema Nacionalnom kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2014), vrtić treba pomoći djetetu razumjeti sebe i vlastiti identitet, ali i identitet drugih s kojima se susreće u vrtiću i široj zajednici.

Djeca predškolske dobi obično su ona koja imaju najdulje, a time i najveće iskustvo boravljenja u odgojno obrazovnoj ustanovi. Svojom razinom samopoštovanja i samopouzdanja oni se zauzimaju za sebe, ali za one mlađe od njih, što se njihovim polaskom u školu mijenja. U ustanovi primarnog obrazovanja, oni postaju najmlađi, bez sigurnih odnosa s drugima (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Uloga odgojitelja je da djetetu pomogne stvoriti pozitivnu sliku o sebi, razvije kod djeteta samopoštovanje i samopouzdanje, jača djetetovu otpornost na promijene i usvojeni način rješavanja problema te mogućih nadolazećih frustracija. Dijete koje odrasta u zajednici prepoznaje vrijednost obrazovanja, aktivnog učenja, suradnje i uvažavanja različitosti ima mogućnost razvoja pozitivnog socijalnog identiteta (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Na odgojitelju je da osjeti koliko dijete može, zadati mu zadatak koji mu nije lagan, da djetetu predstavlja izazov. Prema autoru Meirieu, na odgojitelju je zadatak da odvoji vrijeme kako bi različitim aktivnostima dijete spoznalo kako je važno „znati da znaju“, više nego je važno „znati“. Na taj će način dijete biti svjesno koliko zaista zna i može, te će umanjiti strah od nepoznatog koje ga tek čeka.

Autorice Visković i Višnjić Jevtić (2019) ističu da afirmativno predstavljanje djece doprinosi izgrađivanju njihova pozitivnog identiteta, razvoju pozitivne slike o sebi, samopoštovanju i samopouzdanju te jačanju potencijala za prijelaz. Neke od aktivnosti koje predlažu je „kviz – plakat“ koji djeca izrađuju s roditeljima kod kuće, a prezentiraju u vrtiću. Na isti način predstavljanja obično se povezuje održavanje dječjih rođendana. Plakati ostaju u vrtiću, da ih djeca kada požele mogu analizirati.

## **5. 2. Informiranje**

Djelatnici odgojno obrazovnih ustanova u postupcima tranzicije imaju mnogobrojne obaveze. Jedna od tih obaveza jest informiranje djece i roditelja. No, njihova dostupnost ovisi o kakvim je informacijama riječ. Informacije su javne i dostupne svim roditeljima ukoliko se ne radi o osobnim informacijama. Koliko je riječ o informacijama osobne prirode, one se izmjenjuju isključivo individualno, s roditeljima. Kada je priroda informacije javna, primjerice kada govorimo o programu, načinu upisa u školu i slično, roditelje možemo obavijestiti pisanim putem ili na roditeljskim sastancima. Kada govorimo o individualnom informiranju (individualnim porukama i sastancima) valja voditi računa o zaštiti podataka. Valja napomenuti i kako razmjena informacija između djelatnika odgojno obrazovnih ustanova (škole i vrtića) nije zakonska obveza. Kako nije zakonska obveza, tada je i prepreka, jer dijeljenje podataka može se tumačiti kao neovlašten i subjektivan. No, autorice Visković i Višnjić Jevtić (2019) zaključuju kako to ne bi smio biti razlog izostanka suradnje nego poticaj za zakonsku reguliranu obvezu afirmativnog i konstruktivnog informiranja o djeci.

## **5. 3. Dokumentiranje dječjeg razvoja**

Djecu je potrebno promatrati u mnogo različitih situacija i na mnogo različitih načina, kako bi se stvorila što cjelovitija slika i njihovim interesima, aktivnostima, mogućnostima i kompetencijama. Dokumentacija koju odgojitelj prikupi o djetetu bi mu uvelike trebala pomoći u razumijevanju djeteta, o načinu njegova učenja i procesa njegova razvoja. (Hutchin, 2006 prema Slunjski 2012). U svakom slučaju, svrha takvog promatranja djeteta nije dijete ocijeniti niti procijeniti, već slušati ga, gledati, razumjeti te na danim osnovama podržati proces njegova učenja. Proces dokumentacije dječjeg razvoja opsežan je istraživački i reflektivni proces za pojedinca. Ne postoji gotova receptura za njega, a mijenja se i razvija zajedno sa subjektima koji složene procese i interakcije dokumentiraju (Slunjski, 2012).

Razvojne mape jedan su od načina praćenja, poticanja i dokumentiranja dječjeg razvoja. Također su i jedan od postupaka prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu. One omogućuju kontinuirano praćenje. Razvojne mape mogu obuhvatiti sve oblike dokumentiranja: etnografske i anegdotske zabilješke, fotozapise, videozapise i audio-vizualne zapise dječjih aktivnosti i postignuća, različite oblike dječjeg istraživanja (transkripte razgovora, intervjue) i dokumentiranja (zapise/pismena), konstrukcije kao izraz istraživačkog i kreativnog

stvaralaštva, umjetničke uratke (likovni izričaj, audio-vizualni zapisi istraživanja pokretom i glazbom) te samorefleksije djece (NKRPOO, 2014, prema Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Razvojne mape ne koriste samo pojedincu, već i odgojnoj skupini. Dokumentiranje zajedničkih aktivnosti i postignuća, međusobna potpora i suradnja, omogućava djeci sustavan uvid u zajedničku dobit (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Nažalost, navode autorice Visković i Višnjić Jevtić (2019), praćenje individualnog razvoja nije zakonski regulirana obaveza, a postojeći način vođenja pedagoške dokumentacije neprimjeren je suvremenoj pedagoškoj praksi.

#### **5. 4. Umrežavanje djece**

„Predškolska djeca u malu školu dolaze s već izgrađenim međusobnim vezama i odnosima, još od jaslica i vrtića koje su prije pohađali. Mnoga od njih nam još od prvog dana govore o starijim sestrama i braći, koji već idu u osnovnu školu.“ (Alvami, 2012, str 1).

Problem prijelaza u praksi se obično ublažava posjetom djece iz dječjeg vrtića djeci u osnovnoj školi. Takva druženja rijetka su i sporadična, a nerijetko i formalna, dok razmjenu informacija iniciraju odgojitelji i učitelji.

Ono što učitelji i odgojitelji ne bi nikako smjeli zaboraviti niti pustiti po strani jest da djeci trebaju – djeca. Koncept *starijeg prijatelja* temelji se na povezivanju pojedinaca iz dječjeg vrtića i osnovne škole, sudjelovanju učenika u prijenosu informacija o školi i potpori pri pripremi za polazak u školu. Pretpostavlja višekratne susrete u dječjem vrtiću i osnovnoj školi. (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Takva vrsta rada, važna je, jer će djeca na taj način uz svoje vršnjake igrom, učenjem te razmjenom informacija i iskustva najviše naučiti, njime se zagovaraju prijateljstva, suradnička i skrbna ponašanja. Jedna od mogućih i ostvarivih aktivnosti bilo bi zajedničko druženje predškolske djece s djecom koja su već polaznici škole zajedno s učiteljicom.

Obostrana je korist u konceptu *starijeg prijatelja*. Dijete koje je pohađalo dječji vrtić umreženo s učenikom osnovne škole, osjeća se sigurnije jer u školi ima nekoga tko može biti uz njega, savjetovati ga i informirati. Starije će dijete pak ovim procesom ojačati samopouzdanje i samopoštovanje. Istodobno se tako nadilazi moguća netrpeljivost među djecom (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

## **5. 5. Uključivanje roditelja**

Podrška roditeljima vrijedan je dio suradnje između obitelji i odgojno - obrazovne ustanove, stoga je poželjno da je ona dostupna svim roditeljima, ali i da svi odgojitelji budu spremni i otvoreni za pružanje podrške (Višnjić Jevtić, 2018).

Autorica Višnjić Jevtić (2018) tako navodi obilježja suradničkih odnosa odgojitelja i roditelja ovise o kulturi okruženja, ustanovi i pojedincima koji u njemu sudjeluju, a to su: dvosmjerna komunikacija, uzajamna podrška, zajedničko donošenje odluka i zajedničko poticanje razvoja i učenja djece.

Suradnja i uključivanje roditelja u procesu tranzicije počiva na partnerskim odnosima utemeljenih na međusobnom povjerenju i uvažavanju te otvorenoj i konstruktivnoj komunikaciji. Uključivanje i edukacija roditelja tijekom procesa prijelaza višesutroko je značajna jer omogućava pravovremeno obavješćavanje roditelja o važnim informacijama, uvid i praćenje dječjeg razvoja te uvid i učenje kvalitetnih odgojno – obrazovnih pristupa i postupaka. Ono također omogućuje roditeljima i lakše prihvaćanje osobne uloge u tom procesu (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

## **5. 6. Suradnja s osnovnom školom**

Pedagoški kontinuitet znači suradnju odgojitelja u učitelja. On uključuje i pogled na učenje koji djetetov razvoj i učenje vidi u okviru konteksta socijalne zajednice. Sudjelovanjem djece kao aktivnih i kompetentnih sudionika u vlastitom učenju i svakodnevnim aktivnostima od velikog je značaja. Svakom djetetu se mora pružiti prilika da u školi aktivno koristi vlastitu povijest i kulturu vrtića i obitelji. Dijete se mora osjećati važno i biti uvjeren da će sve doneseno iz vrtića pridonijeti osjećaju zajedništva na kojem se škola mora temeljiti (Johannesson, 2012, str 1).

Uspješan prijelaz iz jedne odgojno obrazovne ustanove u drugu trebao bi svakom djetetu pružiti pozitivne prilike za odgoj i obrazovanje. Iz tog bi razloga trebalo staviti naglasak na suradnju između vrtića i škole, a pritom se nikako ne smije zanemariti uključivanje odnosno sudjelovanje roditelja (Griebel i Niesel, 2012).

Uloga osnovne škole jest osigurati da temeljne kompetencije poput fonološke svjesnosti ili usvajanja boja ne zaborave ili ne podcijene te da se na njihovim osnovama počinju razvijati nove vještine. U potpunosti bi se trebalo odbaciti viđenje 'spremnosti za školu' kao preduvjet početnog uspjeha u školi, a dijete bi se trebalo kompetentnim učenikom smatrati tek kada osjeti dubinsku dobrobit u školi. Tek tada, kada osjeti dubinsku dobrobit, će biti u stanju ispuniti



zahtjeve koji se stavljaju pred njega te u potpunosti iskoristiti raspoložive prilike za učenje (Giebriel i Niesel, 2012, str 2).

Kako bi upravljala procesom prijelaza, pedagoška praksa mora pružiti podršku djeci te stvoriti kvalitetnu suradnju između odgojno – obrazovnih ustanova, iznad svega kvalitetnu komunikaciju s roditeljima. Takav pristup tranziciji naglašava da je kompetencija društvenog sustava instrumentalna za uspjeh ili neuspjeh tranzicija i napredovanja djeteta – uz potrebu da se svako dijete podrži u procesu stjecanja vještina i znanja u okviru predškolskih i školskih ustanova i u okviru obiteljskog konteksta (Giebriel i Niesel, 2012).

O psihofizičkom statusu djeteta koje se sprema u školu, bez uvida u njegovo socijalno okruženje te uvjete djetetova odrastanja, donosi psiholog iz osnovne škole. Na odgojitelju je odluka hoće li voditi razvojnu mapu djeteta, što će u nju staviti te hoće li je opće voditi. Sagledavajući ograničenja i negativne aspekte jednokratnih procjena psihofizičkog statusa djece, opravdano je zahtijevati sustavna (zakonska) rješenja suradnje (Visković i Višnjić Jevtić, 2019).

Kao što je već prije spomenuto, najučestaliji oblici suradnje između odgojno obrazovnih ustanova su i oni najneučinkovitiji – posjet školi. Kako kvalitetan postupak prijelaza autorice Visković i Višnjić Jevtić navode posjet učiteljice iz osnovne škole vrtiću. Na taj način djeca u svom poznatom okruženju dobivaju priliku prihvatiti osobu koja je za njih nepoznata i nova.

## 6. EUROPSKI PRIMJER PRIJELAZA

Svijest o važnosti pozitivnog prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu počela se buditi i u zemljama Europe. Sam proces tranzicije iz dječjeg vrtića u osnovnu školu razlikuje se u zemljama Europe, što ne čudi, jer se ponekad i slične kulture dviju zemalja bitno razlikuju. Razmjennom iskustava između zemalja, čitanjem članaka i znanstvenih radova koji opisuju tranzicije u pojedinoj zemlji, a dolaze iz prve ruke osoba koje je i provode, dobar je način propitivanja učinkovitosti vlastite prakse.

Ako upitate prosječnu odraslu osobu imaju li uspomene na prvi dan osnovne škole, iznenaditi će vas njihov odgovor. Ljudi pamte što im se dogodilo na dan kad su postali prvašići. Kako su se osjećali na taj dan često je kasnije utjecalo na njihovo ponašanje novim situacijama – kako su reagirali na stres i napetost, čak kao i odrasli ljudi (Plachecka, 2012, str 23).

Već je spomenuto da je od velike važnosti da se u tjednima prije polaska u školu uspostavi partnerski odnos između roditelja i škole, a kako bi se olakšao prijelaz iz vrtića u osnovnu školu, važno je osigurati suradnju između ovih dviju ustanova. Nije lako postići dvostrane partnerske odnose između roditelja i učitelja, te odgajatelja i učitelja. Autorica Plachcka (2012) navodi istraživanje iz 2006 provedeno sa sudionicima procesa prijelaza koje je provedeno u pet zemalja: Poljskoj, Grčkoj, Sjevernoj Irskoj, Češkoj i Slovačkoj. Kao najupečatljivije zapažanje istraživanja navodi malu ili nikakvu komunikaciju između roditelja i praktičara, do koje bi dolazilo tek u slučaju problematičnog ponašanja djeteta. No, nešto zanimljivije otkrili su u razgovoru s djecom – u svim su zemljama djeca isticala koliko im je važna pomoć druge djece, braće i sestara te prijatelja u procesu prijelaza, uz podršku roditelja i odgojno – obrazovnog osoblja.

Prema primjeru koji dolazi iz Danske, autorica Johanneson (2012) govori upravo o partnerstvu svih sudionika. Tamošnje lokalne vlasti su za prijelazno razdoblje djeteta osigurale četverodijelni okvir:

1. dogovor o suradnji između odgojitelja u vrtićima i voditelja pripremnih razreda koji podrazumijeva zajedničke vizije i ciljeve
2. Izvješće o dječjem razvoju koje se popunjava tijekom posljednjeg susreta s roditeljima te se u školi koristi kao osnova za grupiranje djece po razredima. To izvješće se može koristiti i na prvom sastanku učitelja s roditeljima, ali i kao osnova za individualno planiranje poučavanja djeteta.

3. „ To sam ja „ kovčežić, osobna uspomena svakog djeteta na vrtić. Sadržava crtež djetetove obitelji, antropometrijske mjere koje pokazuju kako je dijete raslo tijekom godina boravka u vrtiću, prikaz djetetovih kompetencija i crtež na kojem su vidljiva djetetova očekivanja od škole.

4. „To smo mi“ škrinja s blagom, u kojoj se nalaze zajedničke dječje uspomene iz vremena boravka u vrtiću. U škrinji s blagom nalaze se fotografije cijele grupe, njihove omiljene pjesme i igre. Štoviše, u njoj su i gotografski zapisi projekata na kojima su djeca radila, kao i poklon školi.

Pedagoški kontinuitet znači suradnju odgojitelja i učitelja. On uključuje i pogled na učenje koji djetetov razvoj i učene vidi u okviru konteksta socijalne zajednice ( Johanneson, 2012, str 13).

U cilju dobrobiti za dijete, prije početka škole, dječji vrtići organiziraju sastanke učitelja s roditeljima, te prema podacima dobivenim o djeci, formiraju se razredi potpuno prilagođeni djeci. Ako postoje djeca koja kreću školu, a imaju posebne potrebe ili postoji potreba za razgovor o nekim pitanjima koja sudionici tranzicije žele postaviti jedni drugima, sastanak mreže održati će se prije početka škole i to uz sudjelovanje roditelja, voditelja pripremnog razreda i odgajatelja iz vrtića. Tako će svi sudionici dobiti priliku objasniti koje su specifičnosti djeteta i postaviti mu pitanje kako bi se osigurao najbolji mogući tijek prijelaznog razdoblja (Johanneson, 2012).

Iz Švicarske dolazi primjer modela Grundstufe („osnovna razina“) koji obuhvaća djecu različitih razina kompetencija (Kesselring, 2012). U tom su modelu prisutni svi ciljevi učenja koji se primjenjuju u vrtićima i prvim razredima osnovne škole. Prema takvom modelu rada, djeca u dobi od 4 do 7 godina zajedno pohađaju dobno mješovite razrede. Djeca čine prijelaz tek nakon 2 ili čak 4 godine, a kada će krenuti u školu ovisi o procjenu napretka i aktivnog sudjelovanja u iskustvenom učenju.

Djecu zajednički odučavaju odgojiteljica i osnovnoškolska učiteljica, stručno osposobljene na Učiteljskom fakultetu. Odgojiteljice i učiteljice slažu se kako takvo šaroliko okruženje pruža i dodatne prednosti. Pored bistrice djece sjede dječaci i djevojčice koji teško savladavaju jednostavnu slagalicu od desetak dijelova. Različite kompetencije četverogodišnjaka pri upisu u ovaj pripremi stupanj obrazovanja odgojiteljima i učiteljima predstavljaju napor i izazov. Ipak, Laura Papacella kaže: „Grundstufe je dobro rješenje jer može konstruktivno raditi s djecom različite dobi i razvojnih sposobnosti u jednom razredu. Mješoviti razredi i fluidna tranzicija

tijekom trogodišnje nastave u Grundstufe omogućuje djeci da napreduju i razvijaju se vlastitim tempom i u skladu s individualnim snagama i mogućnostima“ (Kesselring, 2012, str 20).

## **6. 1. Uloga odgojitelja i učitelja**

Glavni ciljevi rada prema modelu Grundstufe za učitelje i odgojitelje su: integracija djece, podrška djeci u skladu s razinom usvojenih vještina te poboljšanje dječjih prilika za uspješan nastavak obrazovanja, a definirani su individualnosti i različitosti među djecom. Upravo u tim razlikama je i naglasak cijelog projekta. Učitelji i odgojitelji koji provode ovaj projekt uvažavaju međusobne različitosti djece prema elementima socijalnog, emocionalnog i kognitivnog razvoja, pa samim time i po odgojno – obrazovnim potrebama djeteta (Kesselring, 2012).

Uloga odgojitelja i učitelja u Danskom primjeru jasno je razrađena i naglašena. Tako će, opisuje autorica Johanneson (2012), nekoliko dječjih vrtića posjetiti školu te se tom prilikom upoznati s okruženjem koje će ubrzo postati dio njihove svakodnevice.

Budući školarci će dobiti priliku poznati se sa svojim budućim učiteljima. Tijekom razdoblja prije početka dodatnih kraćih programa u lipnju, škola će organizirati poseban dan posvećen djeci koja su njihovi budući učenici – „dan škrinja s blagom“. Dan je osmišljen kao društveni odgađaj u kojemu djeca predaju svoje škrinje s blagom kako bi ona bila pripremljena za njihovu uporabu prilikom njihovog skorog dolaska na izvanškolske aktivnosti. Kao pomoć novoj djeci, djeca koja su nedavno pohađala vrtić dati će svoj doprinos planiranju i organiziranu ovog dana.

Kada prođe prvih mjesec dana škole, djeca će doći jedan dan u vrtić i vratiti će škrinju s blagom, koja će pomoći sljedećoj grupi djece, a u nju će obavezno staviti sliku svog razreda, plakat s prikazom života u razredu te poklon za buduće školarce.

Dvije jednostavne spoznaje su od ključne važnosti za razumijevanje suštine tranzicije u školu (Plachcka, 2012).

Prva je da je dijete koje napušta vrtić u lipnju, isto ono dijete koje ulazi u prvi razred u rujnu. To dijete već ima svoja vlastita iskustva, baš kao i njegovi roditelji, a koja mogu biti korisna veza između ove dvije realnosti. To i roditeljima daje izvor saznanja o vlastitom djetetu.

Druga je shvaćanje prijelaza i tranzicija kao dijela našeg svakodnevnog života, danas možda više nego ikad prije. Stoga će djeca u buduće morati biti fleksibilnija i lakše se prilagođavati promjenama. Najmanje što mi odrasli za njih možemo činiti jest upravo pripremiti ih za izazove s kojima će se susretati tijekom školovanja. Moramo upamtiti da je djetetu prirodan osjećaj

uzbuđenja od osjećaja brige i nervoze. Bez obzira koja je naša uloga u tranziciji, jesmo li mi odgojitelji, učitelji ili roditelji, naša je najvažnija zadaća potaknuti kod djeteta pozitivno uzbuđenje školom.

## 7. ZAKLJUČAK

Prilikom djetetova prijelaza iz vrtića u školi, od iznimne je važnosti partnerstvo obitelji, vrtića i škole. Sudionici djetetovog odgoja nisu samo roditelji, već i odgojitelji i učitelji. Odgojitelji i učitelji postavljaju ciljeve odgoja koje ne mogu realizirati bez suradnje s roditeljima, ali ni obrnuto, stoga možemo zaključiti da je njihovo partnerstvo neizbježno.

Kada dođe do faze prijelaza, važno je uspostaviti pedagoški kontinuitet koji označava suradnju odgojitelja i učitelja te omogućiti djetetu razvijanje njegovih potencijala vodeći računa o individualnosti djeteta. Radi institucionaliziranosti djeteta, njegovog prihvaćanja pravila i načina ponašanja te sudjelovanja u organiziranoj i strukturiranoj sredini, bilo bi poželjno da je dijete prije prelaska u osnovnu školu, boravilo u dječjem vrtiću ili barem sudjelovalo u programu predškole.

Škola nameće djetetu određene zahtjeve, koji će pred djeteta staviti nove obaveze, osjećaj odgovornosti i drugačiju organizaciju života. Kako bi prijelaz bio što manje stresan, ali i uspješan za sve sudionike prijelaza, potrebno je dobro se informirati i pripremiti na buduće razdoblje. Odgojitelj kroz svoj rad u skupini upoznaje djecu, prati njihov rast i razvoj te bilježi promjene koje zapaža na djetetu kroz godine. Na osnovi zapaženog te individualnim pristupom svakom djetetu, može pozitivno utjecati na cjelokupan razvoj djeteta.

Jačanjem svijesti o važnosti problema djetetova prijelaza iz vrtića u osnovnu školu, dolazi do potrebe jačanja kompetencija i uloge odgojitelja prilikom prijelaza. Odgojitelj u novom društvu današnjice mora biti svjestan svoje pozicije i uloge u procesu prijelaza, a društvo bi trebalo težiti educiranju i senzibiliziranju odgojitelja prema problemu postupaka prijelaza.

Uloga odgojitelja je da dijete provede kroz postupke prijelaza iz dječjeg vrtića u školu, pomogne mu izgraditi pozitivnu sliku o sebi, informira roditelje i dijete o bitnim informacijama prijelaza, da prati i dokumentira djetetov razvoj, pomogne u umrežavanju djece vrtića i škole, uključi roditelje u proces prijelaza te napravi temelje za dobru suradnju s osnovnom školom. Ipak, njegova je najveća i najvažnija uloga staviti dijete u centar procesa te svoje postupke temeljiti prema dobrobiti djeteta.

## LITERATURA

Avlami, K. (2012). Zašto je između nas visoka željezna ograda?. *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4(7), str. 25 – 26

Državni pedagoški standard (2008). Narodne novine, 63/08.

Griebel, W., Niesel, R. (2012). Prijelaz u osnovnu školu – razumijevanje svih uključenih i učinci njihove suradnje. *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4(7), str. 4 – 6

Johanneson, H. (2012). Pedagoški kontinuitet – prijelaz iz vrtića u školu. *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4 (7), str. 13 – 14

Jurčević Lozančić, A., Basta, S. (2017). Partnerstvo s roditeljima – na putu osiguravanja kontinuiteta suradnje vrtića i škole. U: T. Kokanović, S. Opić i A. Jurčević – Lozančić (ur.) *Sadašnjost za budućnost odgoja i obrazovanja - mogućnosti i izazovi* (str. 138 - 144). Sisak: Dječji vrtić Sisak Stari

Kesselring, R. (2012). Idem u Grundstufe, ne u vrtić! *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4 (7), str. 19 – 20

Meirieu, P. (2012). Uspjeh u vrtiću za uspjeh u školi. *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4 (7), str. 29 – 30

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Mlinarević, V, (2000). *Kompetencija odgojitelja i autonomija djeteta. Interakcija odrasli – dijete i autonomija djeteta: zbornik radova sa znanstvenog kolokvija s međunarodnim djelovanjem*, Babić, Nada ; Kristović Jasna (ur.), str. 143 – 150, Osijek: Visoka učiteljska škola

Petrović Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Mali profesor  
Polić, M., (1993). *K filozofiji odgoja*. Zagreb: Znamen: Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Plachcka, J. (2012). Potaknimo pozitivno uzbuđenje školom. *Djeca u Europi : zajednička publikacija mreže europskih časopisa*, 4 (7), str. 23 – 24

Rosić, V. i Zloković, J. (2003) *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo

Somolanji Tokić, I. , Kretić Majer, J. (2015). Dijete kao aktivni sudionik polaska u osnovnu školu. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 61 (1), str. 103. – 110.

Šagud, M. (2005). *Odgajatelj kao reflektivni praktičar*. Petrinja: Viskova učiteljska škola Petrinja

Slunjski, E. (2003). *Devet lica jednog odgojitelja*. Zagreb: Mali profesor

Slunjski, E. (2011). Razvoj autonomije djeteta u procesu odgoja i obrazovanja u vrtiću. *Pedagoški istraživanja*, 8 (2), str. 217 – 228

Slunjski, E. (2012). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil

Visković I., Višnjić Jevtić A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići? – prijelazi djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno – obrazovne institucije*. Zagreb: Alfa

Visković I, Višnjić Jevtić A.,(2016) *Postupci prijelaza u optimalnom interesu djece*. Dijete, vrtić i obitelj, 80/81.

Višnjić Jevtić, A. (2018.). Suradnički odnosi odgajatelja i roditelja kao pretpostavka razvoja kulture zajednica odrastanja. U: A. Višnjić Jevtić, I. Visković (ur.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgajatelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima* (str. 77 - 110). Zagreb: Alfa.

*Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Narodne novine, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18.

*Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi*, Narodne novine, 10/97

## WEB IZVORI

*Priprema djeteta za polazak u školu*. Na adresi: <https://www.djecji-vrtic-ploce.hr/priprema-djeteta-za-polazak-u-skolu/>. Preuzeto 27. 5. 2020.



## KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Rođena sam 5. ožujka, 1996. u Koprivnici. Nakon što sam završila osnovnu školu „Antun Nemčić – Gostovinski“ pohađala sam Srednju školu Koprivnica, smjer Upravni referent. Tijekom cijele osnovne i srednje škole bavila sam se plesom u plesnom studiju. Nakon završene srednje škole, shvatila sam da posao upravnog referenta nije za mene. Uzela sam dvije godine pauze od studiranja tijekom kojih sam radila kao voditeljica plesnih skupina djece rane i predškolske te školske dobi u plesnom studiu „JUMP“. 2017. godine upisala sam izvanredni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Čakovcu kojeg sam u redovnom roku završila. Tijekom studiranja radila sam kao predavač engleskog jezika u školi za strane jezike Arcobalena u vrtićkim i školskim grupama. Također sam uključena i aktivno sudjelujem u radu dječjeg ljetnog kampa KUL Hlebine – Kultura, Umjestnost, Logorovanje pod vodstvom Muzeja grada Koprivnice.

## **IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA**

Izjavljujem da sam ja, Ella Vulić, ovaj završni rad pod nazivom „Uloga odgojitelja u djetetovom prelasku iz vrtića u školu“ napisala samostalno, uz pomoć stručne literature i vodstvo mentorice  
doc. dr. sc. Adrijane Višnjić – Jevtić u akademskoj godini 2019./2020.